

MARTONFALVI VAGY MÁRTONFALVI?

A budapesti „Kaláka” könyvkiadó vállalat 1942-ben egy „Székelyföld irásban és képen” című könyvet hozott forgalomba. Ennek egyik legterjedelmesebb fejezetéről: Háromszék helyrajzáról, amely talán éppen a legselejtesebb része a könyvnek, felszólításra részletes bírálatot készítettem; most azonban nem akarom annak még csak a lényegét sem megismételni, csupán annak bizonyítására, hogy mennyire ismerem e szépséges vidéknek csaknem minden pontját, itt csak a helységnevek néhány példáját idézem.

E könyv szerint tehát Kézdimárkosfalva latin elnevezése Marcivilla, holott Villa Marci-nak kellett volna írnia, ez ugyanis pontosan megfelelne a latin fordításnak. Kilyén korábbi nevét Kylbennek mondja, holott e falu nevét szent Kilianról nyerte. Kézdikővárat Pusulvilének és Pusulniknek állítja Pusulvik, Pusulnik vagy a későbbi Peselnek helyett. Megemlítem azt is, hogy Lécfalvának utolsó postájául Baksát írja Maksa helyett, Komandónak pedig Palócot állít Papolc helyett. Bikfalváról azt állítja, hogy „az Olt folyó vidékén terül el” ez pedig azt bizonyítja, hogy a könyv kompilátora még a térképre se nézett reá. Egerpatakával kapcsolatosan is az Oltot emlegeti s nem a Feketeügyet; sőt Esztelneket is az Olt mellé helyezi. Zalánról azt adja tudtunkra, hogy „egészen új telepítés”, néhány sorral alább pedig: „temploma műemlék 1319-ből való.” Bodok „ma (!) a Sepsi járásban fekszik”. Besenyőről azt adja tudtunkra, hogy „itt húzódik a Csente-tető nevű hegység (!), mely Háromszék központi hegysége” (!). Cofalvát Cófalvának, Bodost Bódosnak, a patakot Bódos-pataknak keresztelte el. Kézdimartonfalva pedig nála miért Kézdimártonfalva? Stb. stb.

E kifogásaim ellenére bárki is megkérdezheti, hogy az utóbbinak említett Martonfalváról származott s 1635—1681-ben élt kiváló Tóth Györgyöt az Adattár II. kötetében én is miért emlegetem Mártonfalvi névalakban?¹

A feleletben előre kell bocsátanom, hogy a könyv megírásakor nem az az útmutatás vezetett, hogy Zoványi Jenő lexikoni cikkeibe,² Koncz József a marosvásárhelyi ev. ref. kollégium történetébe,³ Névkönyv az Erdélyi ev. ref. egyházkerület számára című kiadványsorozatba,⁴ Turóczi-Trostler

¹ Adattár. II, 114—17. Lásd még a névmutató szerinti lapokon!

² Bp., 1941.

³ 567. lap.

⁴ 1894, 132. lap s több évfolyamban.

összegyűjtött kitűnő tanulmányaiba,⁵ nemkülönben hol ékezettel, hol pedig ékezet nélkül írva, Szabó Károly,⁶ Varga Zsigmond⁷ és számtalan más szerző munkájába e falu neve Kézdimártonfalva, a professzor pedig Mártonfalvi néven került bele, hanem az a körülmény, hogy e helység bár csakugyan Martonfalva néven él mind a közbeszédben, mind pedig a hivatalos használatban (mint ahogyan a csíki Madéfalva sem Mádéfalva!), hogy elvtem szerint minden írónk, illetőleg közéleti emberünk nevét mi is úgy mondjuk, mint ahogyan a maga korában közismertté lett. E felfogásomat „Hogyan nevezzük Tótfalusi Kis Miklóst” című cikkemben különben már korábban is kifejtettem.⁸

Visszatérve magára Martonfalvira, megállapíthatjuk, hogy mindazok a helyek közül, ahol tanult: szülőföldjén egyszerűen csak keresztnevén, Zabolán vagy ugyanígy, vagy családi nevén, avagy pedig Martonfalvinnak szólította a rektor, Désszel kapcsolatosan nem tudhatok véleményt mondani, Fehérváron azonban bizonyos, hogy Bisterfeld, nemkülönben Crispinus föltétlenül Mártonfalvinnak nevezte, minthogy mindketten németek lévén, nyelvükből, sőt latinul előadott tanításukból is hiányzott a magyar „a” hang. Azt hiszem, hogy Váradon való tanulásakor is Mártonfalviként szólították, mivel ott olyan tanárai voltak, akiknél az egykori liturgikus Martinus- (ejtsd Mártinus)-ból átvett Márton elnevezés volt közhasználatos. Váradról azután Hollandiába bújdosott. Itt 1655-től 59-ig Utrechtben, Franekerában, majd az angliai Oxfordban, ahonnan visszatérve, Leydában s ismét Utrechtben és Franekerában⁹ sem nevezhették másképpen, mint ahogyan közel két évtized óta eddig is hallotta s bizonyosan meg is szokta. Mikor azután a teológiai doktorátust is megszerezve, 1659-ben hazatért és előbb Váradon, majd ötnegyed esztendő múlva Debrecenben megkezdette előadásait, maga is az „á”-t hangoztató latin nyelvet használta jórésztben még a tanítványjaival folytatott magánbeszélgetésben is. Ezek szerint tehát nem éppen jogtalanul tételezem fel, hogy ifjúkora óta maga is Mártonfalvi néven élt tovább, leszokva a szülőföldjén kívül alig is ismert Martonfalvi névalakról.

Azt hittem, hogy ez most már rendben is van, ámde Kicsi Sándor barátom figyelmeztetésére e kérdés felett tovább kezdettem tépelődni, s végére is abban állapodtam meg, hogy bárha általában véve nekem van igazam, ámde az okoskodáson kívül semmiféle kézzel fogható, avagy szemmel látható bizonyítékom nincsen, minthogy Martonfalvi korában az „ő”, „eo” és az „u”, „eu”, „ew” betűjelzéseken kívül se az „a”-ra, se az „e”-re sohasem tettek ékezetet, hogy azok megkülönböztethetők lehessenek az „á” és „é” hangoktól. Éppen ezért az egykorú elnevezésben mégis tanácsosabbnak találtam megtartani magát a falunevet Martonfalvinnak s az onnan származott Tóth György professzorát pedig Martonfalvinnak. Tehát a saját cikkeimben is ekképpen helyesbítendő, ezzel is megkülönböztetendő az ország egykori más Mártonfalva nevű községeitől és azok szülőiteitől.

⁵ Magyar irodalom. Világirodalom. Bp., 1961. I. és II. köt.

⁶ RMK I—III. köt.

⁷ A debreceni ref. főiskola nagykönyvtára. Debrecen, 1934.

⁸ MKSzle 1962: 57—59. — Vö. még a „Miért Csere és miért nem Cseri” c. cikkel. (Adattár II, 435—43.)

⁹ Adattár. II, 114—17.